

**IVLI FRONTINI
STRATEGEMATION
LIBRI QUATTUOR**

Published @ 2017 Trieste Publishing Pty Ltd

ISBN 9780649206957

Ivli Frontini Strategemation libri quattuor by Gotthold Gundermann

Except for use in any review, the reproduction or utilisation of this work in whole or in part in any form by any electronic, mechanical or other means, now known or hereafter invented, including xerography, photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, is forbidden without the permission of the publisher, Trieste Publishing Pty Ltd, PO Box 1576 Collingwood, Victoria 3066 Australia.

All rights reserved.

Edited by Trieste Publishing Pty Ltd.
Cover @ 2017

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, re-sold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior consent in any form or binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.triestepublishing.com

GOTTHOLD GUNDERMANN

**IVLI FRONTINI
STRATEGEMATION
LIBRI QUATTUOR**

LL
F9355sG

IVLI FRONTINI
STRATEGEMATON

LIBRI QVATTVOR

EDIDIT

GOTTHOLDVS GVNDERMANN

LIPSIAE

IN AEDIBVS B. G. TEVNERI

MDCCLXXXVIII

H 3567
7/11/98

COPYRIGHT BY E. O. THURNER

PRAEFATIO.

---

§ 1. Strategematon codicum, quotquot innotuerunt, duo sunt genera, quorum alterius eiusque melioris tria supersunt exemplaria, alterius magnus numerus exstat assecularum (cf. Commentationes philologiae Ienenses I (1881) p. 86 sq.). Atque prioris generis unus testis integer, sed perquam neglegenter scriptus est cod. Harleianus 2666 (*H*), cum cod. Gothanus I. 101 (*G*) et cod. Cusanus C. 14 (*C*) tantum excerpta praebeant. Pendent ei ex libro, qui, quamuis erroribus lacunisque non uacuus fuerit, tamen diligentissime scriptus etiam uoces mutilas summa fide conseruatas exhibuisse putandus est. Nondum adhibitum erat hoc genus: nam Andreas Dederich, etiamsi cod. Gothani notitiam habuit (cf. ed. 1855 praef. p. XI), tamen quanta eius esset auctoritas non uidetur intellexisse. Lectiones autem, quae in margine editionum Hittorpianae (Coloniae 1524) et Wechelianaee (Parisiis 1532) adscriptae exstant (1, 1, 8 profectionis suae sensus 1, 4, 1 captiuos lateri 1, 5, 11 similibus 1, 7, 2 consternerentur 1, 10, 1 per singulos 1, 11, 2 parata 3, 16, 3 datur pollicitus 4, 6, 4 deductum) quaeque si non ex ipso Harleiano, certe ex codice aliquo ei simillimo depromptae sunt, editores immerito neglexerunt. Exoptatis his adminiculis adscitis multa exempla mendis adhuc residuis purgantur atque emendationes uirorum doctorum haud paucae comprobantur.

Alterum genus ut locis, in quibus prioris generis testes misere delirant, non semel opem fert, ita fide illud non aequiperat. Huius ex codicibus unum aduocauit Parisinum 7240 (*P*), quippe qui reliquos (*d*) auctoritate longe superet. Ortum autem est hoc genus

ex codice, quem librarius suo arbitrio locis permultis correxerat uel potius corruperat: nam contra consuetudinem Frontini (cf. infra § 12) particulam ut addidit p. 7, 18. 15, 4. 35, 22. 41, 7; grauius uero est, quod ipsam orationem seu terneritate seu studio inductus corrigendi saepenumero mutauit. Quam rem ut facilius cognoscere possis, paucos locos adferam, quibus sinceram lectionem aut uerae lectionis uestigia priore genere retineri intelleges:

	<i>H (G)</i>	<i>P</i>
p. 6,20	e re publica esset	cuperet
12, 2	captiuos lateri	captiuis latera
40,13	egressumque	aggressusque
55, 3	qui — tenebant	quae — tenebantur
56,25	odore	horrore
66,26	securatique	securi curatique
67,10	CCL equites	CCD equites
67,17	infestauerunt	infestarent
69, 8	ducemq; sacen	ducesacen
83,12	ignobiles — plebeios- que	ignobilibus — p̄beios
85,18	in utraque — latera	in utroque — latere
106,24	inuenerat	uiderat
110,12	paucas eo	aut caseo
111,27	datur pollicitus	dati pollicitis
131,18	deea re pecunia quae	dare poecuniam. qua
140, 7	recipientibus	incipere
143,13	nere	redire

Utumque genus ab eodem natum est archetypo, in quo folium unum uel duplex partem libri secundi amplexum (2, 9, 7 continuerunt se intra castra — 2, 12, 2 turmales secundum consuetudinem) suo loco motum insertumque erat extremis foliis inter uerba 4, 7, 42 cum in agmine milites || et || continere uellet, ita ut uerba 2, 9, 7 quarum metu illi conciperentur uerbis 2, 12, 2 aduentarent recepit aciem ... uicti sunt. Quem hiatum cum iam is qui

codicem *P* exaravit animaduertisset (cf. § 5), saeculo fortasse decimo tertio librarius suppleuit ita digestis exemplis, ut plerique codicum recentiorum eosque secutae editiones adhuc omnes exhibent: uerbis igitur 2, 9, 7 quarum metu illi con adnectebantur uerba 2, 12, 2 aduentarent . . . uicti sunt; sequebantur integra exempla 2, 10, 1—2. 2, 11, 1—7. 2, 12, 1; tum 2, 12, 2 usque ad uerba secundum consuetudinem, quibus uerba 4, 7, 42 continere uellet . . . habuit adiungebantur, sequentibus integris exemplis 2, 12, 3. 4. 2, 13, 1 sq.; uerba autem 2, 9, 7 continuerunt se intra castra — 2, 9, 10 uicti sunt tamquam pars libri quarti post uerba 4, 7, 42 cum in agmine milites relicta erant, ut exempla 2, 9, 8—10 signarentur 4, 7, 43—45.

Quam perturbationem postquam Fridericus Haase (Rhein. Mus. III (1845) p. 312 sq.) explicare coepit, acriter perspecta origine erroris Hedickius (Hermes VI (1872) p. 156 sq.) pristinum exemplorum ordinem, quem nunc legis, restituit.

Idem archetypus lacunis iam hiabat non infrequentibus, uelut p. 18, 1. 25 (coll. p. 130, 4). 19, 20. 29, 23. 103, 10. 111, 27; atque glossemata lectionesque duplices (cf. infra § 13) continebat.

Praeter strategematon libros in eo uidetur Eutropi breuiarium fuisse, quoniam in antiquissimis utriusque generis codicibus (Gothano I. 101, Parisino 7240, Parisino 5802, Harleiano 2729) cum eis traditur; post saeculum demum decimum tertium librarii Vegetium cum Frontino in uno codice coniunctum exarabant.

§ 2. *H* = codex Harleianus 2666 saeculo IX uel X exaratus 37 foliis membranaceis (31 cm. × 22 cm.) constat, quorum singulae paginae 36 uersus continent (cf. Catalogue of ancient manuscripts in the British Museum. Part II. Latin. London 1884 p. 72; ibidem in tab. 56 imago scripturae exhibetur). Librarius neglegentissime munere suo functus multa perperam

scripsit atque litteras, syllabas, uerba omisit: nonnulla quidem ipse correxit, plurima tamen altera manus (*h*) eiusdem fere aetatis, quae deterioris generis exemplar adhibebat, ut apparet ex his locis:

p. 50, 6	segnitiem <i>hP</i>	segnitiam <i>H¹</i>
67,10	CCD <i>hP</i>	CCL <i>H¹</i>
73,16	Romana <i>hP</i>	Romanorum <i>H¹</i>
84, 8	desponsata <i>hP</i>	desponsa <i>H¹G</i>
86, 1	parceretur <i>hP</i>	pateretur <i>H¹</i>
90, 2	biduo <i>hP</i>	dubio <i>H¹G</i>
94, 9	perfugerant <i>hP</i>	fugerant <i>H¹</i> profu- gerant <i>G</i>
100,16	sexcentos <i>hP</i>	sescentos <i>H¹</i>
128, 9	ad appetendam <i>hP</i>	ad petendam <i>H¹G</i>
134,18	idem <i>h</i> idē <i>P</i>	id est <i>H¹G</i>

Rasorio autem cum saepius ac diligentius corrector uteretur, factum est, ut in aliquot locis, qui codicibus *GC* non traduntur, solum testimonium alterius generis relinqueretur.

Sed non tantum ad exemplaris fidem ille librum correxit, uerum etiam medicinam a semet ipso paratam attulit sanauitque uitia quaedam feliciter, uelut p. 74, 25 auxiliares (-ibus *H¹P*) 75, 11 id (ad *H¹P*) 101, 4 ducente loris (ducem (duce *P*) teloris *H¹P*) 104, 5 aceruis (acerbis *H¹P*); plures tamen locos pessime corrupit, uelut:

p. 57,16	eampluribus	compluribus <i>H¹P</i>
58, 3	fidenates	fidenas <i>H¹P</i>
64,11	romani unius	mani unius <i>H¹</i> iam iunius <i>P</i>
68,11	uiminea	uina <i>H¹</i> bina <i>P</i>
75, 4	auxilia	exilia <i>H¹</i> ex Sicilia <i>P</i>
77,18	raptim	raptum <i>H¹P</i>
98,16	pontes	fontes <i>H¹P</i>
108,13	columbas	columbis <i>H¹P</i>
128,20	armatorum	armarum <i>H¹G</i> armo- rum <i>P</i>

p. 137, 22 praedictum   perdictam *H*¹ per-
  diccam *G P*

Quae cum ita sint, ne his quidem locis, ubi *h* cum *G* conspirare vides:

p. 90, 14 duillius *hG*

duellius *H*¹ *P*

119, 17 pedem *hG*

pedes *H*¹ peditem *P*

exemplar prioris generis correctorem adhibuisse, sed casu in idem incidisse nescio an recte suspiceris.

In rebus orthographicis *h* permulta mutauit: nam incolomis, urgere, alia correxit; praepositiones autem paene omnes uerbis adsimulauit, ut affirmare, accredi uel aggredi, applicare, assidue, compellere, collocare, immittere nunc legatur.

Exemplorum litterae initiales alternae atramento et rubro colore exaratae sunt: quasdam uero cum librarius colore pingere omisisset, corrector suppleuit, uelut p. 41, 3. 15. 18. 42, 12. 21. 43, 2. 9. 20; quod cum non magni momenti uideretur, in adnotatione commemorare nolui; eo tamen modo fieri potuit, ut praenomina quorundam ducum in hoc codice mitterentur, cf. p. 41, 18. 140, 26.

Simili fortasse ratione ea praenomina, quae solus Frontinus a ceterorum scriptorum memoria discrepans quibusdam ducibus indit (cf. p. 14, 17. 72, 21. 82, 11. 98, 18), librariorum incuria iam in antiquis exemplaribus mutata sunt.

Huius codicis lectiones et integras et correctoris calamo temptatas quae aliquo modo memorabiles esse uidebantur protuli omnes, enixe curans, ne quod testimonium melioris classis omitteretur.

§ 3. *G* = codex Gothanus bibliothecae ducalis numero I. 101 signatus foliis constat 49 (i. e. 48 + fol. 15^b) membranaceis (30 cm. × 21 cm.), quorum in singulis paginis uersus triginta exstant. Insunt fol. 1^r—8ⁿ breuiarium Festi, fol. 9^r—39^r breuiarium Eutropi, fol. 39^r—48ⁿ excerpta ex libris Frontini. Scriptus est liber saeculo IX duabus manibus, quarum altera par-